

На думку психологів, естетична та екологічна культури не просто співіснують у структурі особистості. Вони взаємодіють, взаємо впливають одна на одну. Тому слід уважно підходити до вибору об'єктів спостереження на екскурсіях. Крім пізнавального вони мають мати естетичний характер. Знайти такі в умовах багатотисячного міста важко. Екологічний нігілізм його населення руйнує красу навколишньої природи купами сміття, розбитими автотрасами і забрудненими узбіччями, ритвинами новобудов і знищеними зеленими зонами. Але саме „краса врятує світ“. Слід пам'ятати, що це не просто популярний афоризм, але й вказівка до дії. Тому викладач, що керує польовою практикою, має володіти прийомами милування природою як найдієвішими серед впливів на екологічну свідомість людини.

Милування – надзвичайно цікавий елемент естетичного виховання, тісно пов'язаний з культурою східних народів. У деяких країнах така форма виховної роботи є досить поширеною, зокрема в Японії. Для нас, українців, зразком втілення у життя споконвічної любові до краси рідної природи є „уроки під голубим небом“ видатного співвітчизника В.О. Сухомлинського.

Тому, крім „Щоденника польової практики з основ природознавства“ першокурсників заохочують до ведення „Зошита природи“, в якому вони записують свої роздуми про побачене в природі, власні чи авторські вірші, приказки та прислів'я про природу, роблять замальовки, вклеюють світлина улюблених пейзажів, одним словом – рефлексують на красу довкілля, творять.

Студенти збирають мінерали, зразки гірських порід, ґрунтів і оформляють їх у цікаві та естетичні колекції. Виготовлення гербаріїв, що є одним із завдань практики, також потребує не лише натуралістичних навичок, але й, певною мірою, естетизму, природоохоронного підходу. Першокурсників вчать бережливо збирати зразки для гербаріїв, економно використовувати зібраний матеріал, правильно й красиво оформляти гербарні листи.

У стосунках з природою немає дріб'язкових питань. Про це слід пам'ятати, організовуючи не тільки глобальні проекти, але й у щоденному поводженні з нею, а особливо, коли природа виступає не лише об'єктом освіти і виховання, але й їхнім суб'єктом.

Майбутнім учителям-класоводам, вихователем наймолодших школярів, важливо дати найкращі природничі знання і практичну підготовку, які дозволять їм вивести екологічну освіту у початковій школі на новий, сучасний рівень.

Література

1. Каган М.С. Человеческая деятельность. – М.: Политиздат, 1974. – 328 с.
2. Шпек М., Павлишак Я., Кавчак В. Щоденник навчальної польової практики з основ природознавства. – Дрогобич: ДДПУ, 2009. – 34 с.

ПРИКЛАДНА СПРЯМОВАНІСТЬ ВАРІАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ ЗМІСТУ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Каплуновська О.О. (м. Полтава, Україна)

Нині освіта в Україні перебуває на новому етапі становлення та розвитку. Одним з її завдань є забезпечення прикладної спрямованості хімічних знань та формування навичок безпечного поводження з найбільш поширеними речовинами в повсякденному житті. Важливою умовою вирішення цього завдання є формування в учнів умінь застосовувати здобуті знання на практиці. Але сучасний шкільний курс хімії більшою мірою зосереджений на застосуванні теоретичних знань у виробничих процесах і зовсім мало приділяється уваги саме їх застосуванню у повсякденному житті, тобто учні майже не отримують прикладних хімічних знань.

Під прикладними хімічними знаннями ми розуміємо сукупність відомостей про можливі об'єкти і сфери застосування знань з хімії і способів реалізації цих знань в реальному житті. Прикладна спрямованість навчання хімії передбачає орієнтацію його змісту та методів на тісний зв'язок з життям, основами інших наук, на підготовку школярів до використання хімічних знань в майбутній професійній діяльності, на широке застосування у процесі навчання у вищих навчальних закладах.

Шляхів включення прикладних хімічних знань у зміст навчального предмету хімії може бути декілька. Слід указати, що прикладні хімічні знання можна вводити як при реалізації інваріантної, так і варіативної складової.

Зважаючи на скорочення годин, що відводяться на вивчення предмету «Хімія» у школі, найбільш прийнятним буде застосування варіативної складової освіти для формування прикладних хімічних знань. В.М. Полонський визначає варіативну складову освіти як частину базового навчального плану, що враховує національні, регіональні та місцеві соціокультурні особливості та традиції, забезпечує індивідуальний характер розвитку школярів у відповідності з їх схильностями та інтересами [2].

Варіативний освітній компонент у старшій школі слугує для забезпечення відповідного освітнього вибору учня, що зумовлений його здібностями, нахилами, пізнавальними інтересами і навчальними можливостями та орієнтований на майбутню професію. Він передбачає ґрунтовне опанування значно ширшого і глибшого у порівнянні з передбаченим інваріантним компонентом змісту складових однієї або двох освітніх галузей, а також факультативне вивчення окремих курсів, пов'язаних зі змістом інших галузей. За бажанням учнів та за наявності необхідної навчально-матеріальної бази варіативний освітній компонент може бути спрямований також на здійснення початкової професійної підготовки школярів та здобуття ними певних професій. Змістове наповнення варіативного освітнього компонента формується школою на основі державних програм відповідних навчальних предметів і курсів, затверджених МОНМС України.

Реалізація варіативної складової базового курсу дозволяє розробляти курси за вибором, спецфакультативи і спец практикуми з прикладним змістом, теми для самостійних творчих робіт учнів і теми авторських проектів.

Найбільш поширеними в сучасних школах є курси за вибором. У Концепції профільного навчання зазначено, що курси за вибором – це навчальні курси, які входять до складу профілю навчання. Їх основна функція: поглиблення і розширення змісту профільних предметів або забезпечення профільної прикладної і початкової професійної спеціалізації навчання. Їх учні вибирають самі із запропонованого набору. Але як тільки курс буде вибраний, він стає таким же обов'язковим для відвідування і звіту, як і нормативний курс. Курси за вибором – обов'язкова складова профільного навчання і допрофільної підготовки. Вони створюються за рахунок варіативного компонента змісту освіти.

Курси за вибором у старшій школі забезпечують поглиблене та розширене вивчення профільних предметів. Водночас, вони можуть сприяти вивченню непрофільних предметів і бути зорієнтовані на певний вид діяльності поза профілем навчання, який обрав учень. Курси за вибором, обов'язкові для старшокласників, відіграють важливу роль у системі профільного навчання в старших класах школи. Вони пов'язані, перш за все, із задоволенням індивідуальних освітніх інтересів, потреб і схильностей кожного школяра. Саме вони по суті і є найважливішим засобом побудови індивідуальних освітніх програм, оскільки найбільшою мірою пов'язані з вибором кожним школярем змісту освіти залежно від його інтересів, здібностей, життєвих планів.

У старшій профільній школі курси за вибором сприяють формуванню індивідуальної освітньої траєкторії школярів, орієнтують на усвідомлений та відповідальний вибір майбутньої професії.

Учителеві хімії доводиться мати справу в основному з наочними курсами за вибором. У методичній літературі такі курси представлені досить широко, і деколи за схожими назвами ховається схожий зміст. Зараз в літературі можна знайти програми різноманітних курсів. Багато з них не надають учням практичних знань. Але частина все ж має прикладну спрямованість. Серед них можна виділити такі: «Хімія в побуті», «Хімія в сюжетах реклами», «Хімія та їжа», «Ми і хімія», «Хімія запахів».

Але багато запропонованих у літературі розробок курсів за вибором неможливо впровадити через недосконале матеріальне забезпечення кабінетів хімії багатьох шкіл, або через недостатню продуманість самого курсу.

Саме тому нами було розроблено та запропоновано курс за вибором «Хімія на кухні» орієнтований на учнів 10-х класів основної школи та розрахований на 25 годин. Він направлений на поглиблення та розширення знань, розвиток допитливості, зацікавленості у вивченні хімії, обізнаності з речовинами, що зустрічаються їм кожного дня. Програма включає в себе як теоретичний матеріал, так і практичні заняття. Програма курсу за вибором є логічним продовженням курсу базового рівня та спрямована на розширення цих знань з метою їх застосування в реальному житті. Вивчення даного курсу дає можливість реалізувати міжпредметні зв'язки хімії, біології, історії, охорони здоров'я. Метою даного курсу є надання допомоги учневі у виборі профілю навчання та формування функціональності хімічних знань. Програма курсу ґрунтується на використанні демонстраційних, практичних робіт, тому програмою передбачено повторення основних правил техніки безпеки при роботі в кабінеті з хімічними реактивами, посудом, приладами. Зміст програми поділено на два розділи, що включають матеріал про основні хімічні речовини, що можна зустріти на кухні.

Тобто, можна зробити висновок, що в даній системі середньої освіти досить суттєве місце відводиться варіативній складовій. Багато шкіл впроваджують в свою роботу цілий ряд курсів за вибором з різних предметів. І хімія не є виключенням. Але не всі курси з хімії можуть похизуватися тим, що після їх вивчення учні отримують не тільки теоретичні знання, а й навички поведінки з хімічними речовинами у повсякденному житті (тобто знання прикладної спрямованості). Немалу роль в цьому відіграють, як вже було сказано, погане матеріальне забезпечення кабінетів хімії та мала кількість розробок курсів за вибором, що спрямовані саме на надання учням прикладних знань з хімії. Але останнім часом ситуація починає дещо покращуватися – в спеціалізованій літературі можна натрапити на курси, які хоча б в деякій мірі можуть надати учням дані знання. Можемо сподіватися, що проблема надання учням знань прикладної спрямованості буде і надалі досліджуватися, і з часом вона буде вирішена.

Література

1. Гільберг Т. Роль елективних курсів (курсів за вибором) в організації до профільної підготовки і профільного навчання / Тетяна Гільберг // Географія та основи економіки в школі. – 2009. – № 5. – С. 15–18.
2. Иванова Е.О. Функции инвариативного и вариативного компонентов содержания образования в различных дидактических подходах / Е.О. Иванова, И.М. Осмоловская // Инновации в образовании. – 2010. – № 2. – С. 4-20
3. Осмоловская И. Формирование вариативной составляющей содержания образования в школе / И. Осмоловская // Народное образование. – 2008. – № 7. – С. 188–194.